

ОСОБЛИВОСТІ САНКЦІЙ У КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Аналіз кримінального законодавства країн – представників романо-германської, англо-американської, мусульманської та далекосхідної систем права дозволяє зробити висновок, що перелік покарань у Кримінальному кодексі України (далі – КК) є найбільш широким. У зарубіжних країнах в якості основних покарань застосовується, як правило, тільки два їх види – позбавлення волі та штраф. Така розгалужена система покарань, що діє в Україні, має позитивні моменти при призначенні покарання і його індивідуалізації, адже при більшій кількості покарань, передбачених КК, значно збільшується диференціація видів кримінально-правових санкцій, особливо альтернативних.

Так, ще в середині ХХ ст. вчені, що досліджували проблеми покарання, позитивно відзивалися про побудову кримінально-правових санкцій у КК Франції, абсолютна більшість яких була сконструйована як відносно-визначені. Нині час стан змінився і французьке кримінальне законодавство відмовилося від відносно-визначених санкцій. Чинному КК Франції 1992 р. притаманні абсолютно-визначені санкції, причому побудовані вони безальтернативно, а також кумулятивні санкції. Санкція, як правило, передбачає основне покарання у вигляді позбавлення волі або (та) штрафу. Отже, кримінальному законодавству Франції притаманні безальтернативні кримінально-правові санкції з абсолютно-визначеними межами, а також кумулятивні санкції.

Говорячи про побудову санкцій у КК Німеччини, слід відмітити існування абсолютно-невизначених та відносно-визначених санкцій, хоча в законодавстві цієї країни є і альтернативні санкції, які передбачають покарання у вигляді штрафу та позбавлення волі. Також німецькому кримінальному законодавству відомі кумулятивні санкції. У КК наявні також відсильні санкції, зміст яких

розкривається в інших статтях кодексу. Так, згідно з §255 КК, у випадку вимагання шляхом застосування насильства, «особа карається так само, як особа, що вчиняє розбій».

Федеральне кримінальне законодавство США не містить визначення покарання, питання про яке вирішується кримінально-правовою доктриною та судовою практикою. По суті, Сполучені Штати (як на рівні федерації, так і на рівні окремих штатів) є країною, що має риси каральної кримінально-правової системи [1, с. 14]. Аналіз системи санкцій у федеральному кримінальному законодавстві США дозволяє вказати, що кримінально-правові санкції можуть встановлювати тільки один вид покарання, при цьому розмір (строк) покарання іноді не зазначається, тобто санкції можуть бути як абсолютно-невизначеними, так і відносно-визначеними. Крім того, кримінально-правові санкції бувають безальтернативні та альтернативні. Таким чином, кримінальному законодавству США притаманні як альтернативні, так і безальтернативні відносно-визначені (при призначенні позбавлення волі та штрафу) або абсолютно-невизначені (у випадку призначення довічного позбавлення волі) санкції.

Характеризуючи систему санкцій КК Японії в цілому, слід відмітити, що в багатьох випадках законодавець використовує для побудови норм не зовсім вдалий прийом введення санкції безпосередньо в диспозицію. Часто трапляються випадки введення в санкцію елементів диспозиції, що характерно також для КК Німеччини. У значній частині кримінально-правових норм КК Японії використовуються санкції з відносно-визначеними межами покарання, які при цьому можуть бути кумулятивними. Говорячи про абсолютно-невизначені санкції, звернемо увагу на те, що японському законодавству вони притаманні при застосуванні безстрокового позбавлення волі.

Аналіз сучасного англійського законодавства дозволяє виділити такі види санкцій: у першу чергу – це відносно-визначені санкції (тюремне ув'язнення, різного роду позбавлення прав, дискваліфікації), абсолютно-визначені (смертна кара) та абсолютно-невизначені (у разі призначення покарання на розсуд суду), кумулятивні санкції.

КК Латвійської Республіки, так само, як і КК України, містить відносно-визначені альтернативні санкції, хоча є також і абсолютно-невизначені санкції у випадку передбачення ними покарання довічним позбавленням волі. Ні відсильні, ні абсолютно-визначені санкції не притаманні кримінальному законодавству Латвійської Республіки.

У кримінальному законодавстві Російської Федерації існують відносно-визначені санкції, при цьому нерідко допускається їх альтернатива. Альтернативні санкції, як правило, передбачають покарання у вигляді штрафу та позбавлення волі, але існують і поєднання позбавлення волі на певний строк та довічного позбавлення волі чи смертної кари.

Мусульманське кримінальне право відрізняється від кримінального права проаналізованих країн схематичністю та меншою деталізацією. Його особливістю є наявність санкцій за всі злочини незалежно від їх характеру. Тому кримінальне право об'єднує норми як публічного, так і приватного права, межі між якими досить умовні. Але в цілому публічно-правові норми стосуються перш за все декількох найбільш небезпечних проступків (злочинів), за скоєння яких Кораном, сунною чи єдиною думкою спільників пророку встановлені суворо визначені міри покарання [2, с. 129]. Тобто, вже можна говорити про наявність абсолютно-визначених кримінально-правових санкцій.

Отже, за конструкцією (побудовою) в кримінальному законодавстві зарубіжних країн переважають прості (безальтернативні) санкції, що включають у себе один вид покарання у вигляді позбавлення волі. Такі кримінально-правові санкції властиві законодавству Франції, частково США та мусульманським країнам. Складні (або альтернативні) санкції є характерними для кримінального законодавства Німеччини, США, Японії, Латвійської Республіки, Російської Федерації, низки мусульманських країн. Наявність кумулятивних санкцій притаманна кримінальному законодавству майже всіх проаналізованих країн: Франції, Німеччини, США, Японії, Англії, Латвії, Росії, країнам мусульманської системи права.

Санкції з відносно-визначеними межами поширені в законодавстві Німеччини, США, Японії, Англії, Латвії, Росії та країн мусульманської системи права. Санкції з абсолютно-визначеними межами є у законодавствах Франції, Японії, Англії, мусульманських країн. Для кримінального законодавства Німеччини, США, Японії, Англії, Латвії та Росії характерним є наявність кримінально-правових санкцій з абсолютно-невизначеними межами. Також застосування абсолютно-невизначених санкцій притаманне країнам мусульманської системи права.

Список використаних джерел

1. Савченко А. В. Кримінальне законодавство України та федеральне кримінальне законодавство Сполучених Штатів Америки: комплексне порівняльно-правове дослідження: Монографія / А. В. Савченко – К.: КНТ, 2007. – 596 с.

2. Сюкияйнен Л. Р. Структура мусульманського права // Мусульманское право (структура и основные институты) / Л. Р. Сюкияйнен. – М., 1984. – 293 с.

*Удовенко Ж. В.,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри досудового розслідування
навчально-наукового інституту
підготовки слідчих і криміналістів
Національної академії внутрішніх справ НАВС*

КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНІ ГАРАНТІЇ НЕВТРУЧАННЯ В ОСОБИСТЕ ТА СІМЕЙНЕ ЖИТТЯ ГРОМАДЯН

Відношення держави до особистого та сімейного життя громадян завжди було індикатором політичного режиму і ситуації в суспільстві. Невтручання в особисте життя громадян завжди визнавалось цінністю, невід'ємним правом людини, хоч ступінь можливого втручання держави в різні періоди існування нашої держави була різною. Дійсно, діяльність органів та посадових осіб, які